

Jakub Olchowski

Cyfrowa Ukraina – wizja modernizacji państwa

Proces cyfryzacji na Ukrainie nabrał tempa dopiero po objęciu władzy przez Wołodymyra Zełenskigo i jego otoczenie (2019 r.). Przyjęto wówczas, że to właśnie „ucyfrowienie” państwa pozwoli na zniwelowanie dystansu cywilizacyjnego między Ukrainą a Zachodem oraz przyspieszy modernizację gospodarki i instytucji publicznych. W ciągu kilku lat udało się osiągnąć znaczące sukcesy. Cyfryzacja ma być też jednym z zasadniczych filarów powojennej odbudowy i modernizacji Ukrainy oraz fundamentem innowacyjnej gospodarki. Biorąc jednak pod uwagę toczącą się wojnę i jej konsekwencje, założenie to stoi pod znakiem zapytania.

Od deklaracji do działań. W pierwszej dekadzie XXI w. na Ukrainie przyjęto pierwsze akty prawne, dotyczące m.in. rozwoju społeczeństwa informacyjnego i informatyzacji państwa. W praktyce jednak podejmowano niewiele działań. Zmianę przyniosły wydarzenia 2014 r. – obranie przez Ukrainę prozachodniego kursu, aneksja Krymu przez Rosję i ich następstwa. Pojawiły się wówczas liczne głosy, podkreślające konieczność modernizacji państwa, intensyfikacji działań w zakresie cyberbezpieczeństwa i rozwoju technologii cyfrowych jako czynnika istotnego dla integracji gospodarczej z Zachodem. Stanowiło to również rezultat dokonującej się zmiany pokoleniowo-mentalnej i rosnącego, szczególnie w pokoleniu urodzonym już w niepodległym państwie ukraińskim, poczucia identyfikacji z Ukrainą.

W 2015 r. przyjęto strategię narodowego rozwoju „Ukraina – 2020”, a rok później „Cyfrową agendę Ukrainy”, która miała uporządkować proces transformacji cyfrowej jako czynnik rozwoju państwa i społeczeństwa. W 2018 r. powołano Radę Koordynacyjną ds. Rozwoju Gospodarki i Społeczeństwa Cyfrowego i przyjęto „Koncepcję rozwoju gospodarki i społeczeństwa cyfrowego na lata 2018-2020”. Zadania z zakresu transformacji cyfrowej znalazły się również w przyjętej w 2020 r. „Państwowej strategii rozwoju regionalnego na lata 2021-2027”, a programy rozwoju cyfrowego opracowywano także na poziomie poszczególnych regionów ([„Komentarze IEŚ”, nr 359s](#)).

Jednak dopiero Wołodymyr Zełenski w swojej kampanii przed wyborami prezydenckimi w 2019 r. jednoznacznie postawił na cyfryzację jako lewar modernizacji i rozwoju Ukrainy oraz jeden z głównych celów swojej prezydentury. „Skok cyfrowy” miał niwelować dystans ekonomiczny i cywilizacyjny, dzielący Ukrainę od Zachodu, a tym samym ułatwić także integrację z zachodnimi strukturami. Podzielało tę opinię otoczenie Zełenskigo, składające się w dużej mierze z ludzi młodych i doceniających nowoczesne technologie. Zdawali oni sobie sprawę, że w kraju funkcjonowało, na poziomie systemowym, zbyt wiele biurokratycznych i archaicznych procedur administracyjnych, nierzadko wywodzących się z epoki sowieckiej. Sprzyjały one korupcji i spowalniały modernizację państwa oraz rozwój innowacyjnej gospodarki i społeczeństwa obywatelskiego, sytuując Ukrainę, aspirującą do integracji ze światem zachodnim, w gronie państw peryferyjnych pod względem technologicznym, gospodarczym i społecznym. W rezultacie jednym z najważniejszych postulatów kampanii wyborczej Zełenskigo stało się maksymalne „ucyfrowienie” Ukrainy. Służyć temu miał program „Państwo w smartfonie” – przeniesienie do sfery cyfrowej większości usług administracyjnych i publicznych.

Przyspieszenie procesu. Za cyfryzację państwa odpowiada Ministerstwo Transformacji Cyfrowej, które powstało w 2019 r. na bazie Państwowej Agencji ds. Administracji Cyfrowej (powołanej w 2015 r.). Od początku kieruje nim urodzony w 1991 r. Mychajło Fedorow – w chwili objęcia urzędu był najmłodszym ministrem w historii Ukrainy. Sprawuje także funkcję wicepremiera ds. innowacji oraz rozwoju edukacji, nauki i technologii. Jego postać, w przeciwieństwie do wielu prominentnych przedstawicieli ukraińskich elit politycznych, nie budzi kontrowersji i nie jest łączona z aferami korupcyjnymi. Doceniany jest za energię w działaniu i wywiązywanie się z obietnic, a w rankingu zaufania do polityków zajmuje drugie miejsce, ustępując jedynie Zełenskiemu. Z wykształcenia

socjolog i menadżer, był przedsiębiorcą w branży reklamowej i marketingowej. Jego kariera polityczna związana jest z Zelenskim – w ramach jego prezydenckiej kampanii wyborczej kierował, w sposób bardzo efektywny, działaniami w internecie. Następnie został doradcą prezydenta ds. cyfrowych, a latem 2019 r. stanął na czele ministerstwa. Za cel postawił sobie cyfryzację wszystkich najistotniejszych usług publicznych do 2024 r.

Systemowa cyfryzacja usług publicznych rozpoczęła się wraz z uruchomieniem w kwietniu 2020 r. Jednolitego portalu usług publicznych Diia (skrót od „Państwo i ja” – ukr. *Держава і я*). Diia to e-serwis składający się z portalu, aplikacji mobilnej, cyfrowej platformy edukacyjnej oraz platformy biznesowej. Od uruchomienia portalu Diia do końca 2023 r. wdrożono 165 elektronicznych usług publicznych, m.in. cyfrowy paszport, rejestrację aktów stanu cywilnego, obsługę formalności związanych z narodzinami dziecka, emeryturami, działalnością gospodarczą, usługami medycznymi, prawem jazdy czy rejestrem nieruchomości. Wdrożono kwalifikowany podpis elektroniczny i wiele rozwiązań wspierających demokratyzację (e-petycje, budżet partycypacyjny itp.), co jednocześnie usprawniło proces decentralizacji państwa. Na początku 2024 r. liczba zarejestrowanych użytkowników serwisu przekroczyła 20 mln osób (co oznacza zdecydowaną większość dorosłych obywateli Ukrainy).

Wielowymiarowość. Cyfryzacja państwa nie ogranicza się do sfery usług publicznych. Ma też strategiczne znaczenie w kontekście integracji ze strukturami Unii Europejskiej. W 2020 r. zaczęto realizację „mapy drogowej” integracji Ukrainy z Jednolitym Rynkiem Cyfrowym UE. Celem jest nie tylko pogłębienie integracji z UE, ale również wzrost efektywności i konkurencyjności ukraińskiej gospodarki, wzrost eksportu oraz poprawa jakości życia społeczeństwa. W państwowych instytucjach w 2020 r. wprowadzono stanowisko o nazwie *chief digital technology officer* – osoby odpowiedzialnej za konwersję z działalności analogowej na cyfrową. Z kolei doceniając rosnące znaczenie sztucznej inteligencji, również w 2020 r. przyjęto „Koncepcję rozwoju sztucznej inteligencji w Ukrainie na okres 10 lat”.

Sektor wysokich technologii jest bardzo istotny także z punktu widzenia ukraińskiej gospodarki. Przed lutym 2022 r. eksport usług IT sięgał niemal 10% eksportu ukraińskich usług ogółem i szacowano, że do 2025 r. wpływy z tego sektora sięgną 16,5 mld dolarów (co łącznie da zatrudnienie dla 2 mln osób), a jego udział w PKB wzrośnie z 5% do 10%. Ukraina zajmuje drugie miejsce wśród państw Europy Środkowo-Wschodniej pod względem liczby specjalistów IT, ustępując jedynie Polsce, przy czym liczba ta stale rośnie (w 2023 r. przekroczyła 300 tys. osób).

Inwazja Rosji w 2022 r. nie zatrzymała procesu cyfryzacji Ukrainy, choć spowolniła go w sektorze cywilnym. Kluczowego znaczenia nabrały kwestie bezpieczeństwa i znajduje to swoje odzwierciedlenie w rozwoju technologii: platforma Diia uzyskała nowe funkcje – ostrzeżenia o alarmach powietrznych, nabywanie obligacji wojennych, możliwość informowania o dostrzeżonych rosyjskich wojskach, podejrzanych zachowaniach itp., a dzięki współpracy Służby Bezpieczeństwa Ukrainy i podmiotów prywatnych powstała aplikacja do weryfikacji tożsamości *TyHto* („Ty kto?”). Warto zauważyć, że innowacyjnie wykorzystywane są dotychczasowe doświadczenia, czego przykładem jest aplikacja Diia.pl, przeznaczona dla obywateli Ukrainy przebywających w Polsce i działająca w ramach polskiej platformy cyfrowej mObywatel.

Wnioski. Wielu planów i obietnic dotyczących reform ekipie Zelenskiego nie udało się zrealizować (co budzi rosnące rozczarowanie), wiele zostało zatrzymanych przez rosyjską inwazję. Jednak cyfryzacja państwa, kluczowa z punktu widzenia modernizacji, rozwoju cywilizacyjnego oraz przezwyciężania dziedzictwa sowieckiego, okazała się w dużej mierze sukcesem. Paradoksalnie pandemia COVID-19, a potem rosyjska inwazja doprowadziły do przyspieszenia procesu cyfryzacji, umożliwiając funkcjonowanie instytucji państwa i dając istotny impuls do pogłębienia innowacyjności. Tradycyjnie wysoki poziom nieufności Ukraińców do instytucji publicznych i państwa w tym przypadku został istotnie zniwelowany – postępy procesu cyfryzacji oceniane są pozytywnie.

W szerszej perspektywie przyszłość kraju ma się wiązać właśnie z cyfryzacją, rozwojem sztucznej inteligencji i innowacyjnych technologii w gospodarce, usługach publicznych i obronności. Na tym ma się też opierać powojenna odbudowa Ukrainy. Cyfryzacja służyć będzie również integracji ze strukturami zachodnimi i obronie

przed agresją Rosji (obecną i ewentualnie przyszłą, zarówno militarną, jak i w cyberprzestrzeni oraz sferze informacyjnej).

Nie wiadomo natomiast, na ile te plany będzie można zrealizować. Ukraina znajduje się w trudnej sytuacji: wojna trwa i trudno oczekiwać jej szybkiego i korzystnego dla Ukrainy zakończenia. Kraj jest zniszczony i wyczerpany wojną, w złej kondycji finansowej, a nastroje społeczne się pogarszają. Koniec wojny przyniesie kolejne problemy: konieczność zmierzenia się z odbudową infrastruktury materialnej i z zapaścią demograficzną. W pesymistycznym scenariuszu może się okazać, że Ukrainie nie tylko nie uda się zostać liderem technologicznym i zintegrować się cywilizacyjnie z Zachodem, ale trudny będzie nawet powrót do stanu sprzed 2022 r.